Det Centrale handicapråd

VALG FOR ALLE

En guide om handicaptilgængelighed til valg og folkeafstemninger

Det Centrale Handicapråd

VALG FOR ALLE

I et demokrati skal alle have adgang til at stemme ved valg og folkeafstemninger. Mennesker med handicap kan opleve barrierer, der spænder ben for, at de kan stemme på lige fod med mennesker uden handicap. Det kan både være fysiske forhindringer, der gør det svært at komme til stemmeboksen. Forholdene omkring afstemningen, kan gøre det utrygt for mennesker med et psykisk handicap at sætte krydset eller måske er det svært at forstå eller læse hvad partierne ønsker.

Selvom der er sket meget i de senere år, er der stadig udfordringer, som skal løses.
Det Centrale Handicapråd har udarbejdet vejledningen her, for at gøre det så let som muligt for kommunen at tilrettelægge og afvikle valg, så mennesker med handicap får lige muligheder for at stemme.

Der er en særlig stemning over at stå i valglokalet på afstemningsdagen og se opslagene og hilse på naboen. Hvis mennesker med handicap skal have adgang til en tilsvarende oplevelse, gælder det om at finde barriererne, og fjerne dem eller kompensere for dem.

Reglerne om valg/folkeafstemning rummer gode muligheder for at sikre, at mennesker med handicap får mulighed for at sætte krydset. Man kan for eksempel brevstemme i eget hjem eller stemme på valgdagen i bilen. Men der er først tale om reel ligebehandling, når man som ansvarlig for valghandlingen har forsøgt, at udgå barrierer og aktivt kompenserer for barriererne, når de ikke kan undgås.

Som bonus er tilgængelighed ikke kun til glæde for mennesker med handicap. Når man tager hensyn til mennesker med handicap, tager man samtidig hensyn til andre store grupper i kommunen, som for eksempel ældre personer, folk med et andet modersmål end dansk og forældre med barnevogne.
Det Centrale Handicapråd håber, at vejledningen kan gøre det nemmere for kommunen at sikre lige adgang til valg for alle.

Det Centrale Handicapråd
Bredgade 25, 1260 København K
2018

INDHOLDSFORTEGNELSE

Valg for alle 2
Infomation om valg og folkeafstemning 4
Gode råd til et let forståeligt sprog: 4
Her kan man finde mere information 6
Handicaptilgængelige hjemmesider: 6
Det gode møde: 6
På let dansk/ligetil.nu: 6
Hjælpemidler til hjemmesider 6
TV-Glad: 6
Lydaviser: 6
Brevstemmeafgivning på Borgerservice 7
Man skal derfor være opmærksom på følgende: 7
Brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen 8
Afstemning på valgdagen 8
Vær opmærksom på disse ting ved valgstederne 10
Tjekliste om fysisk tilgængelighed 12
Mulighed for hjælp til at stemme 12
Hjælpemidler ved stemmeafgivning 14
Materiale til valgstyrere og valgtilforordnede 14
15 gode råd om kommunikation med mennesker med handicap 14

— INFOMATION OM VALG OG FOLKEAFSTEMNING —

Kommunalbestyrelser og byråd er forpligtet til at give alle i kommunen information i forbindelse med afholdelse af valg eller folkeafstemninger. Det vigtigt at huske, at nogle personer med handicap kan have behov for information, der er formidlet på en anden måde, end offentlige myndigheder almindeligvis gør i fx lokalaviser, pjecer, på hjemmesider eller andre skriftlige materialer.
Nogle personer med handicap har brug for information i et sprog, der er lettere at forstå både i forhold til opbygning og indhold. Det vil sige, at sætningerne skal være kortere, skriften skal være større, man skal undgå svære eller lange ord, og der skal gerne være billeder, der understøtter teksten. Det kan fx være mennesker med udviklingshæmning eller personer, der har haft en blodprop, der har brug for information i et letforståeligt sprog.
Det er derfor vigtigt, at informationen, der kommer ud til vælgerne, findes i udgaver med et let forståeligt sprog. Det gælder både i forbindelse med at valgkortene bliver sendt ud, ved brevstemmeafgivning og ved opslagene ved stemmeurnerne, som vejleder om hvordan man stemmer.

GODE RÅD TIL ET LET FORSTÅELIGT SPROG:

•Vær opmærksom på interne ord og vendinger. Vælgerne ved ikke lige så meget om emnet som kommunens medarbejdere.

• Skriv i et klart og enkelt sprog med korte sætninger.
• Skriv i nutid og undgå billedsprog.

•Brug konkrete, korte ord og pas på 'ikke': Skriv, hvordan det er, i stedet for hvordan det ikke er.

• Gentag gerne ordene flere gange, og vær forsigtig med forkortelser og tal.

• Brug gerne illustrationer ved skriftlig information.

Når man skal informere vælgerne er det vigtigt at have en bred vifte af informationskanaler. Det sikrer at flest muligt får og forstår informationen.

Der er ofte annoncer i de lokale nyhedsaviser eller på kommunens hjemmeside. Personer, der har svært ved eller ikke er i stand til at læse trykt tekst fx mennesker med svær ordblindhed eller blinde har brug for information på anden vis. Derfor er det en god ide også at komme med information gennem lokalradio, på lokalt tv, via TV-glad (for mennesker med udviklingshæmning) eller man kan få informationen indlæst på lydavis, hvis kommunen har sådan en. Man kan også med fordel lave videoer med information til sin hjemmeside. Det er altid en god ide, at sætte undertekster på videoer. Både for at tage hensyn til døve og hørehæmmede, men også fordi det ikke er alle mennesker, der har lyd på deres computere eller mobiltelefoner.

Man kan også bringe information om valg og eksempelvis muligheden for at afgive stemme i egen bolig gennem de personer, som er i tæt kontakt med borgeren. Det kan for eksempel være social- og sundhedshjælperen, hjemmesygeplejersken eller støtte/kontakt-personen.

Når man tilbyder information på kommunens hjemmeside, skal man sikre sig, at hjemmesiden opfylder reglerne om tilgængelighed til hjemmesider. Den 23. september 2018 vedtog Folketinget lov om tilgængelighed. Loven træder i kraft 23. september 2018, men kravene implementeres løbende. Det betyder at:

- fra den 23. september 2019 gælder kravene for websteder, der offentliggøres efter 23. september 2018
- fra den 23. september 2020 gælder kravene for websteder, der er offentliggjort før 23. september 2018
- fra den 23. juni 2021 gælder kravene for mobilapplikationer (apps).

Hjemmesiderne og apps skal leve op til en række retningslinjer og principper, der blandt andet handler om farvevalg, der gør det lettere at læse teksten, beskrivelser af billeder, mulighed for oplæsning og tegnsprogstolkning og mange andre ting.

HER KAN MAN FINDE MERE INFORMATION

Handicaptilgængelige hjemmesider:

Her kan du læse om kravene til tilgængeligheden på offentlige hjemmesider, selvbetjeningsløsninger og apps. En tilgængelig hjemmeside er vigtig, hvis mennesker med handicap skal have mulighed for at kommunikere med kommunen på samme vilkår som mennesker uden handicap.
Digitaliseringsstyrelsens guide til web tilgængelighed

Det gode møde:

Værktøjet "Det gode møde" kan hjælpe kommunens medarbejdere med at yde en åben og konstruktiv dialog med personer med handicap. Guiden giver gode råd om, hvordan man kommunikerer med mennesker med forskellige handicap. Guiden er målrettet medarbejdere, der har en direkte ansigt-til-ansigt kontakt med borgerne. Det kan for eksempel være medarbejdere i Borgerservice eller valgstyrere og valgtilforordnede.
Det gode møde

På let dansk/ligetil.nu:

Hjemmesiderne her formidler letlæste nyheder til usikre, voksne læsere. Her kan man finde eksempler på letskreven tekst.
Ligetil

Hjælpemidler til hjemmesider

På hjemmesiden www.adgangforalle.dk kan man få læst tekster på hjemmesider op.
På hjemmesiden www.adgangmedtegn.dk kan man ved hjælp af en simpel guide sætte sin hjemmeside op, så svære ord på hjemmesiden bliver tegnsprogstolket.

TV-Glad:

TV-Glad er verdens første tv-station for og med personer, der er udviklingshæmmede. TV-Glad sender på forskellige lokale tv kanaler i Danmark og producerer og sender en halv times tv hver dag både i dag- og aftentimerne. Udsendelserne kan ses af ca. 1/3 af befolkningen.
TV-Glad

Lydaviser:

Mange byer og kommuner har lokale lydaviser. Nogle steder er det de lokale biblioteker eller lokale på frivilligt basis, der laver aviserne, mens andre får dem fra Nota - Nationalbibliotek for mennesker med læsevanskeligheder (tidligere Danmarks Blindebibliotek), der også udgiver Lands-Lydavisen på både download og podcast. På Dansk Blindesamfunds hjemmeside kan man finde en oversigt over lokale lydaviser.
Oversigt over lokale lydaviser

BREVSTEMMEAFGIVNING PÅ BORGERSERVICE

Der skal være mulighed for at enhver vælger kan afgive brevstemme på Borgerservice eller et andet egnet sted i kommunen. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på tilgængeligheden til disse lokaler.

Man skal derfor være opmærksom på følgende:

- Er der god adgang med offentlige transportmidler?
- Er der en reserveret handicapparkeringsplads?
- Er skiltning/afmærkning til brevstemmestedet tydelig?
- Er der trapper/trin til lokalet? Hvis ja, er der ramper eller elevator, der gør adgangen tilgængelig?
- Er der et kørestolsegnet toilet i umiddelbar nærhed af lokalet?
- Er der god belysning?
- Er der teleslynge?
- Hvis der er opsat stemmerum, er det så stort nok til at rumme en kørestolsbruger plus yderligere to personer, hvis kørestolsbrugeren har brug for hjælp i forbindelse med stemmeafgivningen?
- Hvis der ikke er stemmerum, er der så borde og stole, som kan benyttes af mennesker med handicap? Står borde og stole, så afstemningen kan foregå uden overværelse af andre?
- Er personalet, som skal hjælpe i forbindelse med afgivelse af brevstemme, informeret om reglerne om hjælp til stemmeafgivning og om, hvordan der bedst ydes hjælp til mennesker med funktionsnedsættelse?

BREVSTEMMEAFGIVNING I VISSE BOFORMER og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen

Kommunen skal ifølge bekendtgørelse om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen informere vælgere, der bor eller opholder sig på bestemte boformer om muligheden for at afgive brevstemme, hvor de bor.
Beboerne skal også ifølge bekendtgørelsen have information om muligheden for at stemme på valgstedet på selve valgdagen.
Bekendtgørelse om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen

Kommunen bør tilbyde transport og ledsagelse til valgstedet på valgdagen til de personer med handicap, der er i stand til at stemme på valgstedet. Hvis en person ikke er i stand til at stemme på valgdagen, eller ikke ønsker det, bør kommunen opfordre til at brevstemme. Informationen om ovenstående bør gives på en måde, som er målrettet den enkelte vælger. Det sikrer, at vælgeren modtager og forstår informationen.

Hvis vælgeren ikke selv er i stand til at udfylde stemmesedlen, er det vigtigt, at kommunen vejleder om muligheden for at få hjælp til dette, se afsnit om mulighed for at få hjælp til stemmeafgivning.

AFSTEMNING PÅ VALGDAGEN

Det er vigtigt, at de steder man vælger som valgsteder er handicaptilgængelige.

Der er mulighed for, at vælgere med handicap kan søge om at afgive stemme på valgdagen på et andet afstemningssted i opstillingskredsen end det, som vælgeren er tilknyttet ifølge valglisten. Den mulighed findes, hvis der er problemer med tilgængeligheden til afstemningsstedet som borgeren er tilknyttet ifølge valglisten. Borgeren med handicap skal søge bopælskommunen om at skifte afstemningssted.

Hvis vælgeren ikke har mulighed for at komme ind i stemmelokalet og ikke har søgt om

at flytte afstemningssted, er der mulighed for at stemme uden for stemmelokalet – de såkaldte vognstemmer. Det er valgstyrerne og de valgtilforordnede, der skal sikre, at vælgeren får mulighed for at stemme, uden at andre kan se, hvad vedkommende har stemt.

Det er også vigtigt at være opmærksom på, om mennesker med handicap kan komme frem til valglokalet. Derfor kan det være en god ide at tilbyde transport til valglokalet for borgere med handicap. Medmindre handicappet gør, at det er nødvendigt for borgeren at brevstemme i hjemmet.

Det er ligeledes vigtigt at sikre god skiltning af, hvor afstemningen finder sted, så vælgere med og uden handicap let kan finde rundt på afstemningsstedet. På samme måde er det vigtigt at sikre, at skiltningen ved de enkelte valgborde er tydelig, så vælgere kan se, hvilket valgbord, de skal henvende sig ved.

Vær opmærksom på disse ting ved valgstederne

- Er der god adgang med offentlige transportmidler?
- Er skiltning/afmærkning til afstemningsstedet tydelig?
- Er der trapper/trin til lokalet? Hvis ja, er der så ramper eller elevator?
- Er der et kørestolsegnet toilet i umiddelbar nærhed af lokalet?
- Er der god belysning i afstemningslokalet?
- Er der teleslynge?
- Der skal i hvert stemmelokale være et stemmerum, der er stort nok til at rumme en kørestolsbruger plus yderligere to personer, hvis kørestolsbrugeren har brug for hjælp i forbindelse med stemmeafgivelsen.
- Er valgstyrerne og de valgtilforordnede informeret om reglerne om hjælp til stemmeafgivning og om, hvordan der bedst ydes hjælp til mennesker med funktionsnedsættelse?

De fleste kommuner udleverer skriftligt materiale til valgstyrere og valgtilforordnede om deres opgaver på valgdagen. Det vil være en god ide at skrive noget om, hvordan man bedst hjælper med stemmeafgivning i dette materiale.
Brug fx oplysningerne fra pjecen "Det gode møde" til valgstyrerne og de valgtilforordnede.

TJEKLISTE OM FYSISK TILGÆNGELIGHED

Uanset om mennesker med handicap brevstemmer, stemmer fra et bosted eller møder op ved valgstedet, er det vigtigt at sikre, at valgstedet er fysisk tilgængeligt.

Tjekliste for bygningsreglement:
Statens Byggeforskningsinstitut har udarbejdet en række tjeklister med oplysninger om tilgængelighed for mennesker med handicap.
Tjekliste

Handicapegnede stemmebokse:
Statens Byggeforskningsinstitut har udarbejdet en tjekliste for stemmebokse, der opfylder de anbefalinger, der følger af Økonomi- og Indenrigsministeriets valgvejledninger.
Tjekliste for stemmebokse

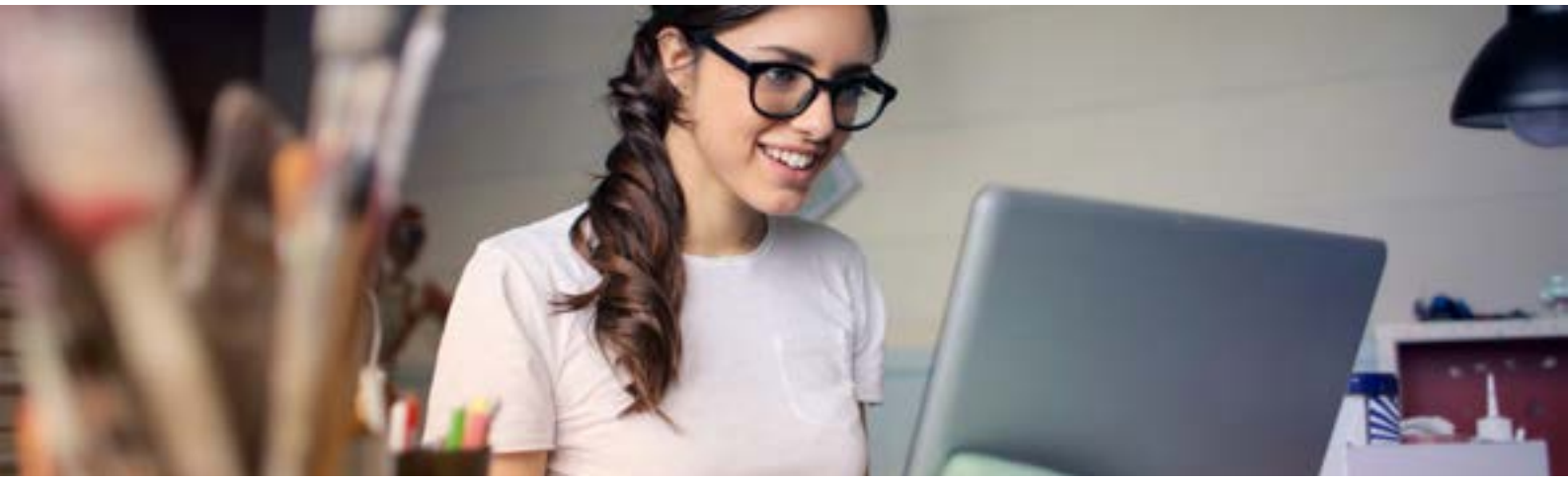

MULIGHED FOR HJÆLP TIL AT STEMME

Der er mulighed for at få hjælp til at stemme, hvis man har et handicap. Man kan få hjælp af to valgstyrere eller valgtilforordnede. Der er også mulighed for, at personer med handicap vælger at få hjælp af en person, som vedkommende selv har valgt, i stedet for den ene valgstyrer eller valgtilforordnede.
Der er også mulighed for at borgeren alene får hjælp fra en person, som vedkommende selv har valgt, uden at der også skal medvirke en myndighedsperson (altså en valgstyrer eller tilforordnet vælger). Hvis det er ønsket skal følgende to betingelser være opfyldt:

1) Vælgeren skal udtrykkeligt og utvetydigt over for en valgstyrer eller tilforordnet vælger tilkendegive, at vedkommende alene ønsker hjælp af den person, som vedkommende har udpeget.
2) Den anden betingelse er, at ønsket om alene at få hjælp fra en personligt udpeget hjælper, er begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse.

For at få hjælp til udfylde stemmesedlen er det altid et krav, at vælgeren, der skal have hjælpen umiddelbart over for den eller de, der yder hjælp, utvetydigt kan fortælle, hvor

på stemmesedlen krydset ønskes sat. Det er ikke nok, at det for eksempel står på en seddel, som personen har haft med hjemmefra, eller at det bliver formidlet ved hjælp af en tolk.

For vælgere, der alene kan kommunikere ved brug af tegnsprog, kan anmodning om hjælp til stemmeafgivningen fremsættes ved brug af tegnsprogstolk (herunder taktil tegnsprogstolk).

HJÆLPEMIDLER VED STEMMEAFGIVNING

Nedenstående hjælpemidler skal stilles til rådighed på alle afstemningssteder:

En sort filtpen til brug for afkrydsning af stemmesedlen
En ikke-håndholdt lup, der har fast eller justerbar afstand mellem linse og objekt ved hjælp af ben eller tilsvarende (f.eks. en standlup). Luppen skal kunne forstørre tekst til mindst firedobbelt størrelse, og der skal være plads til at afkrydse stemmesedlen under luppen.
Mindst ét afstemningssted i kommunen skal være forsynet med et bord, der af vælgeren kan reguleres i højden (hæve-/sænkebord), og som måler minimum 90 x 60 cm og har fri benplads, således at en kørestolsbruger kan placere sig ved bordet.

MATERIALE TIL VALGSTYRERE OG VALGTILFORORDNEDE.

15 gode råd om kommunikation med mennesker med handicap

Mange valgtilforordnede eller valgstyrere mangler måske erfaring med at kommunikere med mennesker med forskellige handicap og kan derfor blive usikre på, hvordan man gør. Vi har lavet 15 råd, som er en kort udgave af pjecen ”Det gode møde”. Man kan med fordel skrive rådene ind i kommunens materiale til valgstyrere og valgtilforordnede.

Hovedreglen er, at kommunikation med mennesker med handicap følger samme regler, som når man taler med personer uden handicap.

• Vær over for andre, som du ønsker, de skal være over for dig

• Udvis almindelig høflighed og sig hej eller goddag. Det er vigtigt at hilse, da en manglende hilsen af nogle tolkes som en afvisning.

• Hvis du er i tvivl om, hvordan du skal hjælpe personen med handicap, kan du altid spørge vedkommende selv.

• Overhold de samme regler for samtale, som du overholder i samtaler med mennesker uden handicap. Det kan for eksempel være ved at se den pågældende person i øjnene og være tålmodig.

• Vær opmærksom på personens mobilitet, og hvilken form for hjælp vedkommende har brug for. Hvis en kørestolsbruger for eksempel har svært ved at bevæge hovedet, bør du stille dig, så personen ikke skal anstrenge sig for at se på dig.

• Tal på samme måde og med samme stemmeføring, som du ville gøre i enhver anden samtalesituation – med mindre det specifikke handicap kræver noget andet.

• Hvis du vil i kontakt med en person med handicap, der har en hjælper med (eller andre personer), er det vigtigt, at du taler direkte til den person, du ønsker kontakt med og ikke henvender dig gennem hjælperen.

• Hvis en person med handicap har talebesvær og ikke kan gøre sig forståelig over for fremmede, vil personen, der følger ham/hende, ofte kunne støtte en samtale.

• Brug et letforståeligt sprog. Undgå for eksempel mange indskudte sætninger. Vær konkret og undgå indforstået humor.

• Hvis du vil skabe kontakt til en person med synshandicap, så præsenter dig og tal til personen. Det er i orden at bruge ordene ”se” og ”blind” – det gør personer med synshandicap selv.

• Du ledsager bedst en person, der er blind ved at lade ham eller hende tage dig under armen og ikke omvendt.

• Hvis en person, der er døv, også har problemer med synet, kan du gøre opmærksom på din tilstedeværelse ved at give personens arm eller skulder et let klem. Fortæl, hvem du er gennem de kommunikationshjælpemidler, personen medbringer.

• Når du taler med en person, der har problemer med hørelsen, er det en god ide at sikre sig gode lysforhold, så dine mundbevægelser kan ses. Tal klart og tydeligt – og ikke for hurtigt. Undgå at skjule munden, for hørehæmmede kigger også på dine mundbevægelser. Brug almindeligt kendte ord. Det giver en større sandsynlighed for, at personen kan mundaflæse uden problemer.

• Hvis du ikke har forstået, hvad en borger med handicap siger, er det i orden at bede vedkommende om at gentage sætningen.

• Et menneske med afasi (eksempelvis en person, som efter en hjerneblødning har mistet evne til at tale eller forstå det talte sprog) kan have svært ved at opfatte ord, der bliver sagt. Derfor er det en god ide at understøtte ordene med indtryk fra andre sanser, hvis du taler med en person, der har sådan et handicap. Brug også gerne dit kropssprog til at understøtte dine ord.

Adgang til demokrati er vigtigt.
Det gælder også for mennesker med handicap.
Derfor har Det Centrale Handicapråd
lavet pjecen her om tilgængelighed til valg.

Pjecen beskriver reglerne om adgang til valg.
Den rummer alt fra muligheden for
at afgive brevstemme i hjemmet,
til adgang til stemmelokalerne
og giver råd om kommunikation med mennesker med handicap.

Pjecen er skrevet til medarbejdere i valgsekretariatet,
på borgerservice samt til valgstyrere
og valgtilforordnede på valgstederne i kommunerne,
så de kan være med til at sikre,
at alle borgere får adgang til at deltage i demokratiet.

Det Centrale Handicapråd | Bredgade 25, opg. F, 4
1260 København K | Telefon 3311 1044 | Mail dch@dch.dk